

kurumları
TUSTAV'a
bağışlanmıştır

YENİ GERÇEK

Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir, düşünce ve kanaatlerini sözcük, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir ve yayabilir.

İKİNCİ YENİ'NİN OTOPSİSİ

ZÜHTÜ BAYAR

TOPLUMSAL AÇISINDAN
İKİNCİ YENİ

Her ülkenin, her çağın sanatında, edebiyatında zaman zaman sapmalar, yanlışlıklar olmuştur. Bu sapmalar, yanlışlıklar çoğunlukla toplumun büyük aynalara gebe olduğu günlerin aynasında görülür. Toplumsal çelişkiler ve yanlışlıklar, hayatın ve toplumun bir aynası olan edebiyata, sanata biraz bulanık bir biçimde de olsa yansır. Ve onu çağının içinde koşturanlar çıkartırlar. Öyle ki, bir çağın sanat ürünlerine bakılarak da o çağın toplumsal durumu ve ekonomik altyapısı hakkında üstünlükleri bir görüş elde edilebilir.

Tarîhsel maddelik açısından İkinci Yeni, bir yanlışlık, bir bozulma çağının ürünüdür. Bu yanlışlık, ülkemizin toplumsal ve ekonomik yapısı ve oluşumunun dışında, başlıca bir süreç olarak ele alınamaz. Akımı böyle sınırlayarak ele almak, onun sadece psikologların inceleme alanına girmesini gerektirir. Oysa İkinci

Yeni olgusu, toplum-sanat ilişkilerinin derinleşmesi, estetik değerlerin kapitalist bir toplumda aşınması ve bozulması gibi özel bir evreyi işaretlemesi bakımından da çözümlenmesi gereken zengin bir olgudur. 1946'da kırdamaya başlayan politik akım, 1950'de aşınmasını tamamlayıp, iktidara geçince, ülkemizde toplumsal, politik, (ekonomik olduğu da söylenebilir) ve diğer üst yapı kurumlarında belirgin değişimler görülmeye başlandı. Gerçi, bu üst yapı değişimi, altyapının kökten bir değişliğe uğramaması yüzünden yavaş, siliik ve zor anlaşıyor bir işlenimi taşıyor. Bu de tam anlamıyla kapitalist olmayan fakat kapitalizme özenen bir toplum aşınmasını tarihsel dilimimiz göstermesi bakımından önemliydi. Politik iktidarı değişmesi, yeni kademelerin işbaşına gelmesini gerektirirdi. Egeyen sınıflar arasında bir fikirler değişiminden başka bir şey ol-

mayan bir eylem, belli bir zümrenin yaşantısı üstünlüğü ve estetik beğenisi ni de beraberinde getirdi. Bir yandan ülkemizin batı uygarlığı ile olan yeni kültürel bağları, diğer yandan da batıyla olan politik anlaşmalar ülkemizin yeni yeni oluşmakta olan özbenliğini sildi süpürdü ve kendini bağladı. Böylece bizim adına «kültür emperyalizmi» dediğimiz ve çok tartışıp da bir türlü üzerinde anlaşamadığımız olgu meydana geldi. Yeni kadroların etkisiz kompleksi estetik alanda da hemen kendini duyurdu. Kapitalist toplumların klişeleşmiş, karışık estetik değer ve biçimleri pek az değişiklikle hemen sanat piyasasına sürüldü. Büyük halk yığınları kapalı bir toplum olarak kendi sanat ve kültürü ile beslenir ve folklorik öğelerini zenginleştirirken, politik iktidarı ele geçiren yeni kadro çevreleriyle, kasaba ve kentlerin büyük-küçük burjuvazisi, kapitalizmin yığınlarına sanat diye yutturduğuna ve ekonomik açıdan seri olarak üretilmiş düşük kaliteli bir meta niteliğinden başka bir nitelik göstermeyen ürünleri siddetle yoğaltmaya başladı. Düşük kaliteli, birbirinin çok yalın bir kopyası olan ağda ve melodramatik yerli

(Soru Altıncı Sayfada)

ANLAMSIZIN ANLAMSIZLIĞI

A. AYDIN HATİPOĞLU

Bir ön yargı olarak söylemişim kültür emperyalizminin edebiyatımızdan ulusal motifleri silme çabasının kişilerde kişilikleri sildiği yargısına. İkinci yeni deneyinin sonucundan çıkan bir yargydı o. Çünkü, siyasal baskı karşısında bir kaçış felsefesinin kamufle edilmesiyle (hattâ edilmemesiyle) beliren bir şir hareketinin «bir şey söylememişim» savında olmadıktan, biçimsel özgünlük ve kişilik belirmesini elvermeyeceği gün gibi ortadadır. Bunun böyle olacağı daha ilk adımlarda seziliyordu. Soyut şiirin en dürüst temsilcisi (1) seriatın ozan Sezai Karakoç'un 20 Ağustos 1958 günü Pazar Postasından yazdığına Edip Cansever, Cemal Süreya, Ullku Tamer, Sezai Karakoç adlarını karıştırdığı bir hürşidli olayın tartışması yapılıyordu. Hattâ Claudel, Baudelaire, Eliot, Turgut Uyar, İlhan Berk de anılıyordu o yazıda. Yani falan mazmunu Edip mi Cemalden «kaldırılmış» yoksula Ullku mü Eliot'dan «yürüt-müş». Ya da filanca keyfiyeti kim önce kullandımsa da kim kim öykülmüş. Yoksa hepisi birden aynı yabanc kaynaaktan mı su içmişler, gibi biçim üzerine tartışmalar. Sonra da süriptiştir bir türlü tartışmalar.

Neyin biçimidir bu hızlı tartışmaların konusu. Ne demektir biçim? Biçim, bir duyguyu, bir düşünceyi, anıyı, en açık en seçik olarak belirtecek sözleri, çizimleri, sesleri aramak, onların birbirine uyummasını istemek demektir. Yeni bir öz (anlam) ve biçim sorunu vardır mutlaka, soyut bir biçim sorunu düşünülmez. Oysa İkinci yeniğin önemli bir ilkesi İ. Berk'in «Anlam olan her mısraı çiyiyoruz» sözüyle belirlenmiştir. Fakat Turgut Uyar «Bu onların hepten anlamsız olduklarını göstermez» (20 Temmuz 1958 P.P) S. Karakoç «Anlam yeni şiirde kendi öz fonksiyon-

(Soru Altıncı Sayfada)

İkinci Yeni denilen şir hareketinin özelliği ve aksaklıkları üstüne düşündüklerimi birkaç yazımda belirtmiştim. Şimdi de bu hareketin kısaca tarihçesi üstünde durmak istiyorum. Bu tarihenin biri genel, öbürü özel olmak üzere iki yanı var.

GENEL TARİHÇE

İkinci Yeni deyimi hemen aklımıza Birinci Yeniyi getiriyor. Gerçekten de bu iki hareket bazı bakımlardan bir biriyli ilişkilidir. Bu ilişki sadece estetik alanda değil, toplumsal konumunda da kendini göstermektedir. Birinci Yeni gibi İkinci Yeni de belirli bir toplumsal ortam içinde oluşmuştur.

Toplumsal Ortam :

Bu ortamın temel özellikleri «baskı ve bunalım» sözcükleriyle özetlenebilir. Onun için, Birinci Yeni gibi İkinci Yeni de bir «baskı ve bunalım şiiri» denilmiştir.

Bilindiği üzere, Birinci Yeni-asıl adıyla Garip şiiri CHP faşizminin ilyice azgınlaştığı ve toplumdaki bunalımların ilyice keskinleştiği bir dönemde

doğar. Bu dönemde toplumsal şartlar ya hapse atılır (Nazım Hikmet gibi), ya sürgüne gönderilir (A. Kadri gibi), ya koğuşurmaya uğrar (Rifat Ilgaz gibi), ya da yarıca askerlik yapmak zorunda bırakılır (Hasan İzzet Dinamo gibi). Dolayısıyla, eyleme açılan yollar gitgide daralır. Şiirin topluma, siyasetle bağları gitgide gevşer. Biçim genellikle ozun üstüne çıkar. İşte Garip şiiri bu şartlar altında oluşur. Bundan ötürü de, özellikle toplumsal sorunların dışında kalır. Daha çok kişisel konuları işler.

Diş etkilerle çok partili hayata geçiş, az da olsa, memleketle bir özgülük havasının ösmesine yol açar. Bundan yararlanarak Garipçiler demokrasi kavşasına katılırlar. Yavaşça derzisi bu kavşanın olumlu bir simgesi haline gelir. Başlangıç döneminde biçimci yeni ağır «basan Garip şiiri, günden günde, özünü bir kimlik kazanır. Şiirlerde kişisel konulardan toplumsal konulara doğru bir kayma görülür.

(Soru İkinci Sayfada)

İkinci Yeni'nin Tarihçesi

ASIM BEZİRİ

İkinci Yeni Yalnız Şiirimize Özgü Bir Oluşum Değildir

ERAY CANBERK

yarında

sabah olunca gidelim tanyeri ağırınca
yüreğimiz yine ve yeniden paramparça
ne varsa bizi yığın eden gidelim
üstüne gidelim tutsaklığın yenilmişliğini ve ince
ince horlanmanın

üstüne üstüne biraz utangaç ve kahramanca
ah benim bana benzeyen kadının
içimin nelerle dolduğunu anla

ben sessiz ölümleri seçmedim hiç seçmedim
bir türlü üstesinden gelemem yığınlığımın
yorgun yalnız çekinmem
gece yaraları aklımda
bir çıksam bir çıksam yarına
doludüğün bir kurtuluş adına
ah benim bana benzeyen kadının
bir anlasan yüreğimi bir anlasan

kim girebilir kim girebilir kim girebilir
benimle ölümüm arasına
hiç büyümez sanırdım hiç büyümez acılar
acılar birden büyüyebilir ölümler birden
büyüyebilir

ah benim bana benzeyen kadının
ya her şey ya her şey çoğalırsa

çocuğun gülmesini yanlış yorumlar
halkımın kötümser gündelik kaygıları
çünkü onlar sabah akşam yorgunluk ve korku
taşıyıcıları

sokaklardan evlere
evlerden sokaklara
ah benim bana benzeyen kadının
onların da gözlerinde bir şeyler açsa

ve sonsuz bir tutkuya dönüşüyor
korkuya özdes ne varsa
umutsuzlar yitikler gezginler kırğınlar ve
kükünler

görmüş bir yonca gibi karlar kalkınca
güneşe bakıp türküler söyleyecekler
karlar kalkınca ilkyaza varınca
ah benim bana benzeyen kadının

ben artık her şeyi anlıyorum açıkça
bu uzak kar şehrinin sabahına şavkı vuran güneş
yolları dağılır ve kızakları onların ürkek gözü
atlarını

ısıtsa bir de üşyenleri ısıtsa
yüreğimi yüreğini ve yüreklerini
ısıtsa ve ağartsa

ah benim bana benzeyen kadının
bırak da kuşların çırpıntısını
kulak ver çoğalan şeylerin çırpıntısına

ÖMÜR CANDAS

Sunu kesin olarak söyleyebiliriz artık: 1950-60 dönemi, edebiyatımızda metafizik bağkaldırma dönemidir. Bundan önce metafizik sorunlarla ilgilenen, bu sorunları konu edinen sanatçılarımız olmadı değil elbet. Ne var ki şiir alanında olsun, düzyazı alanında olsun bu tutumunu bir karşı koyma niteliğiyle birleştiren ve bu çizgide giderek toplumun dünya görüşünü sarsmağa çalışan sanatçılara rastlamayız pek. Oysa söz konusu dönem, metafizik beliriğin bir yaygınlaşma kazandığı, her yeni atılımın temel ögesi niteliğini aldığı öyle açık görülmüyor ki Edip Cansever'in, Turgut Uyar'ın, Ahmet Oktay'ın, Demir Özlü'nün, Ferit Edgü'nün ya da Orhan Duru'nun hangi kitabını açarsanız açın, bunu saptamak zor değil.

Bugün gerçekçi ve devrimci bir edebiyat adına ortaya çıkarılan bu dönemin genellikle kazandırmış birtakım niteliklerine karşılık elbet. Ama ne yalnızca, onları, edebiyatı toplumsal eylem dışı bir alana çekmelerine karşılık, ne de uğraştıkları sorunlar adına kınıyor onları. Temel ayrılığımız çok daha kökten bizim: Kuramdan gerçeğe gitme yönümlü en azından yüzeleli yıldırlı buluşma bir hastalık gibi sürüp geliyor aydınlarımız arasında. Bilimsel sonuçların güreceliğini hiçe sayıp, toplumumuzda üdepeştirme yoluyla bakınca bu ayrılık da sürüp gidecek, Toprakından kopmuş bir düğünce, ya kendi yanlışlığı içinde kuruyacak, ya da gerçek dışı bir düzeye savrulup saçılacaktır zaten. Metafizik adına, hem de bu denli köksüz bir çıkış yollarının çoğunun giderek gerçeküstüne şıracmalarının nedeni bu değil mi?

Metafizik sorunlara bu denli yaygın bir ilginin belirmesini bütün büttüne siyasal baskıyla gelişen bir bati etki-

sine bağlamak da yanlış olur elbet. Sonuç olarak bu etkinin saptanması ne denli kolay olursa olsun, yine de katkısız bir rastlantıya indirilmesi, edebiyatımızın iç sorunları bakımından büyük bir yanlış olur. En azından, gerçekçi sanatımızın bugüne kadar ki gelişim koşullarını bile hiç saymak demektir bu.

Bugün yeni bir gerçekçiliği temellendirmeye çalışırken eski gerçekçiler kuşağına da karşısak koşulların değişmesindenir bu. Devrimci eylemin siyasal bir ögüte ulaşması, yazının en azından sınırlarını genişletiyor. Bununla sorumluluğa da çoğalıyor ama. Her yazdığının siyasal bir seçimle ve bunun bağlılığıyla yüklü olduğunu bilmesi gerekiyor. Çünkü devrimci eylem yalnızca bir sözcük olmaktadır artık, bir yaşama biçimi olmaktadır.

Düzyazı alanında daha yetkin örnekler ortaya koymuş olmasına karşın nedense yalnız şiir alanı gözününde tutularak İkinci Yeni adı verilen bu oluşum, belki de yalnız daha güçlü ve tutarlı görünme kaygısıyla bir sürü kişiye hiç de karşı koymadan içine alıp büyüyerek öylesine yıpratıcı ortalağı, neyin sağlam kaldığı hâlâ belli değil. Ama çizdiği karşısına gelişmiş bir ülkede yaşayan, bire örgül aydın niteliğindeki trajik durumu belirmesiyse hep kalacak. Edebiyat alanının böyle bir yangın yerine dönüşü, yeni çıkışları oldukça geciktirecek kuşkusuz. Çünkü bundan böyle her girişim bu geçmiş deneyin yükünün de taşıyacak. En kötüsü her yeni haklı olmanın bağnazlığına sığınabilececek. Öyleyse doğrulamak ya da karşı çıkmak değildir artık önemli olan, açıklamaktır. Gerçekçilik adına ortaya çıkışın ilk adımı işte bu oluyor.

YAŞAMAK GÜZEL ŞEY BEKARDEŞİMİN YAYIMCISI ÖLDÜ

Geçen sayımızda sıraladığımız kitap toplatma kararları yentlerinin de ödenmesiyle bu ay da sürüp gitti.

Toplatılan kitaplardan Nâzım Hikmet'in YAŞAMAK GÜZEL ŞEY BEKARDEŞİM adlı kitabım yayımlayanGÜN Yayınevi'nin sahibi Mehmet Ali Ermiş bu davanın sorgusu sırasında ölmüştür.

Sosyalist eylemin bir cephesinde yılmadan mücadele vermiş olan Mehmet Ali Ermişin anısı önünde saygıyla eğiliriz...



Resim glderek sanat alanlarında özin önemli konusuna ne düşünüyörsünüz.

Konuya şöyle girelim; insanoglu birşeyler yapıyor adina sanat yapıtı diyoruz. İnsanoglu başka bir şeyler yapıyoruz adına mal ya da emtia falan diyoruz. Öyleyse nasıl olunca sanat olacak diye bir sorun çıkıyor karşımıza. Benim görüşüm şöyle ki; Herhangi bir insan eyleminin güzel yapılmış olması sanat yapıtı. İnsan hareket ediyor, güzel edince dans oluyor. Sizi güzel söyleyince şiir oluyor ya da biçimlendirmeyi güzel yapınca resim oluyor. Şimdi, şu sosyal insan çarbasının lirinin olan güzel şeyi güzel yapan nedir? Elbette güçtür. Seyirciyi yüreklandiren, yücelten ya da güçlen diren şeye sanat diliyile bir yapıtın özü diyoruz. Öz ön planda belirlediği zaman, bu işe sanat yapıtı denir. Yok eğer şu öz denen şey geri planda kalmış ya da 'ihmal edilmişse ona da lâhçilik, boyacılık falan denir. Kısacası sanat manat demeyiz. Öz işte bu denli önemlidir.

Yani sanata "güzellik" niteltilgel kendi başına öz mü kazandırır ya da kazandırırma yerer demek mi istiyorunuz ?

Evet, elbette! Gelelim ortada seyrinin ya da dinleyicinin algılayabileceği bir biçim olmadan özü anlatamaz sanatçı. Çünkü, şu öz denen şeyi adama bey duyusu yoluyla vermek zorundasınız. Özü içinde sonuçlarımız biçim elbette öze sıkı sıkıya bağlı olmak, öz tarafından belirlemek zorundadır. Demek ki biçim denen şey kesin olarak öz tarafından başka türlü olmayacak şekilde belirliyor, sa, sanata güzelliği niteltilgel kazandırıyor. Özü dür, biçim işe özin kavranmasında basit bir araçtır.

Özü ve eylemi bir sanat anlayışından yana olduğunuzu göre: ressam olarak toplumsal eyleminiz ne olabilir ?

Resimdeki biçim ve renklerin, tek insanlar ya da kitleler tarafından algılanışı hem fizyolojik hem de psikolojik birer olay olduğuna göre, bu bi-

limlerin öğretmenleri çerçevesinde biçim yolu ile bu gün neler yapıp, yapamıyacağımız bellidir. Bu bilimler geliştikçe ressamın etki olanakları da genişleyecektir. Yani bugün bilimle atması beraber yürüten ressamlardan biri olarak ve de toplumsal eylem içinde bir ressam olarak, tarihin akışını, resminin önüne çıkan her insanı belli bir özin çerçevesinde etkileyerek huzlandıracağız.

Resminin önüne çıkan insanın ta-nımını yapar mısınız?

Toplumca bir ressam olarak ben kendimi duvar ressamı olarak yetiştiriyorum. Yani bir resim galerisinde kikirdeyebilecek rahatlığına varmış Nispetiye Fıfoları dağın de sokakta işine giden ya da yoldan geçen emekçiye seslenmek istiyorum. Bu gün duvarlar Fıfoların kocalarının mülkiyetinde ise biz de olanaklar çerçevesinde açtığımız sergiye yolu düşmüş emekçilere ve emekten yana yoldanlara sesleniyoruz.

O zaman kişisel olanaklar, toplumsal yapınız ve geleneklerimiz gibi engelleri saymayla ressamın arasına girdiği söylenemez mi ?

Bu gün kapitalist üretim ilişkilerinin, geri kalmış bir ükseye uygulandığı bir düzdepe yaşıyoruz. Çiftli ya da Amerikalı bir ressam olsam değişik cevaplar verirdim bu soruya. Bizde hâkim sınıflar sanat eserinin halka matlomosunu engellemektedirler. Bu açıdan ressamla seyrinin ya da halk sanatçısıyla halkın arasına girmiş bir tahta perdeden söz etmek gerekir ki bunun adı komprador bir sanatçıdır.

Toplumla ilişkiler kurmayı amaç edinen bir sanatçının halk sanatlarıyla ilişkili ne olmalıdır ve stid resminin Türk halk sanatlarıyla ilişkileri olduğunu söyleyebilir misiniz?

Resim sanatının Anadolu'da verleşik bir geleneği yoktur. Saray resmi olan minyatür ve resim olmayan süslemeciliği bir yana attığımızda elinizde yepyeni bir sâhâla kendinizi halkın arasında bulursunuz. Size yardımcı olacak tasvir suret, nişan v.s. gibi

KONUŞUYORLAR KONUŞUYORLAR KONUŞUYORLAR

Orhan Taylan

Orhan Taylan 1 - 15 Mart tarihleri arasında Beyoğlu Şehir Galerisinde ilk resim sergisini açtı. Roma Akademisinde dekoratif resim öğrenimi görmüş olan sanatçının figüratif anlayışla yaptığı desenlerden Hamal, Davuleu, Arhavi İsmail ve Natürmort adını taşıyan tabloları ilgiyle karşılandı. Aşağıda bu toplantıca ressamımızla resim ve sanat sorunları üzerine yaptığımız bir konuşmayı sunuyoruz.

öğeler vardır. Bu açıdan resim dalı bombos, üzerinde çok çalışması gereken bakır bir alan. Benim resminin halk sanatlarıyla herhangi bir ilişkisi yok. Olunması da başka bir türde ortak çalışma yapılabilecek devrimci bir sanatçı emekçiler için denemeler, henüz. Süsmeden, türküden, ya da bir halaydan biçim olarak yararlanmak bayağı bir burjuva folklorizmi olur. Köylü suratı çizmek, karababan çizmek, horla tepen insanların resmini yapmak burjuva ressamlarının bu

güne dek emekçilere verdikleri birer tavizdir.

Bundan böyle halk sanatlarından değil de halkın sandından söz etmeliyiz. Bu sanat kısa devrede toplumsal aydınların yapacağı ve yavaş yavaş emekçi halk arasında yayılacak yepyeni bir güzellik anlayışdır ki bu ayrıca yalnız yöresel değil aynı zamanda evrenseldir de. Bütün dünyanın emekçi halklarının duygulanıp coştuğu, sevinip yüreklandiği sanat yapıtları yapılıcağı artık. Ben Türkçüler olarak bunu yapacak gücüne olduğumza inanıyoruz.

Deniz sana bir su kalabalığı
Sen madem ki kaptan değilsin

GÜN DÖNÜMLERİ

Tarlalara sokaklardan geçit yok uykularda
Dolaşıktan soluksuz kuytuuları
Sen benim bulutlarımın gelip gelip
Yıkarak götürürsün kent yorgunluklarını

Bütün sözleri silersen gereksiz
Kağıtlar üstüne zorla yazdırılmış
Bütün anlamları eskitirsin
Korunmada evler çiki karartılmış

Bütün kar beyazlıklarını serersen
Günden arta kalan kan pıhtılarında
Yeğmurlar rüzgarlar güneşler dizersen
Korkutulmuş savaş aralarında

Gündüzlerle sabahlardan geçit yok korkularda
Gece örtünce kokmuş suları
Sen benim güneşimsin gelip gelip
Yok edersin sözüzlüğe susmuş tutkuları

AFŞAR TİMUÇİN

KONUŞUYORLAR KONUŞUYORLAR KONUŞ YORLAR

nevin çokay

2-16 Mart arasında Türk Alman Kültür Derneği'nde sen resimlerini sergileyen Nevin Çokay, 1964 de G.S.A. Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinden mezun olmuştur. 1953 den bu yana sürekli olarak eserlerini sergilemektedir. Kişisel sergilerinin dışında birçok toplu sergiyle, bu arada Paris Bienaline de katılmıştır. Belediyenin düzenlediği Ressamlar Festivali'nde birincilik almıştır.

Resim, huşun için toplumumuzda zorunlu olma niteliğini kazanmış mıdır ?

A Sanatçı toplumumuzda yararlı olma niteliğini kazanmıştır.

Yazın atamada olduğu gibi, resim alanında da alıcısıyla (seyircisiyle) ilişki kurma sorunu daha tam bir çözüme varmamış görünüyorsa, örneğin, Sizin de bu konuda karpaslığınız güçleşti mi?

Ne yazık ki resim alanında da sanatçı, hiçbir gerçek alıcısı ve seyircisiyle ilişki kuramamıştır. Sarekili

olarak, açmış olduğum resim sergilerinde bu gerçeği acı bir şekilde görmüş durumdayım. Bizde, ancak bu ilgi anlayan ve seven biraz ilgi gösteriyor. Geri kalan seyirci sanatı anlamaya yanaşmıyor. Ancak kolayca anlayabildiği sanat dallarına karşı örneğin tiyatroya daha kendisine sunulan yapıtları değerli olmasa da, daha çok ilgi duyuyor. Sergiye gelenlerin çoğu, öngeldiği resimde bir hikâyeyi arıyorlar. Sanatçının kişisel olarak ortaya koyduğu sanat değerlerini görmeye yanaşmıyorlar.

Seyircinin de hazırtağı olması mı gerekiyor ?

Evet, seyirci biraz da plastik akımların geçirmiş oldukları yenilikler hakkında bilgi sahibi olmalı. Bu zorunluluğu dymalı kendinde.

Kitap ve dergi alıcısına göre resim alıcısının daha yukarı düzeyde bir gelişimine ulaşmış olması gerektiği gözönüne alınınca, resmin geniş çevrelere açılması olanağı olarak yalnızca, devlet ya da başka bir kurum tarafından düzenlenecek sürekliliğe ya da geçici sergilerle, resimlerin çoğaltılması (reproduksiyon) kalıyor. Bu bakımdan ressamlarımızın toplumla ilişkilerinin yerlerine sağlandığını söyleyebilir misiniz? Kısa devrede bunu sağlayabilecek bir çözüm ne olabilir?

Ressamın topluma ilişkilerinin devletçe ciddi şekilde sağlandığını söyleyemiyiz. Ressam ancak kendi çabası ile yetiniyor. Yolda bir açılan sergiyle ressam topluma hiçbir şekilde yararlı olamaz. Devlet sanatçıya imkan tanımasa sanatçının topluma ilişkilerini hiçbir zaman sağlayamaz.

Günümüzün Türk resmi, bir geçmişle hesaplaşma ve onu aşma süreci olarak görünmektedir. Bu, sanatçıyı bir yandan geçmişle hesaplaşmaya zorlarken, diğer yandan onu geleceğe taşıyan bir güçtür. Bu, sanatçıyı bir yandan geçmişle hesaplaşmaya zorlarken, diğer yandan onu geleceğe taşıyan bir güçtür. Bu, sanatçıyı bir yandan geçmişle hesaplaşmaya zorlarken, diğer yandan onu geleceğe taşıyan bir güçtür.

İçerik niteliği olan mistik soyutlamada çağdaş devrimci bir soyutlama ne denli yararlanabilir ?

Resim sanatının ben batı ve doğu sanatı olarak ayrılmıyor. Sanat anlayışları her ülkede aynı değil. Ancak ekonomik değişimlerin de sanatçı üzerinde etkili olduğu kanısındayım.

Geçmişteki resim kültürümüzden elde yararlanabilir sanatçı. Örneğin minyatürümüzün istifinden yararlanarak kurabilir resmini. Günümüzün resim anlayışına katabilir onun imkânlarını.

Son serginizdeki resimler daha önceki resimleriniz arasında daha çok gelişme niteliğinde görünüyor. Tuvaller üzerindeki bu çizgi, biçim ve renk bileşimini kurarken siz en çok etkileyen kaynaklar neler oldu?

Tuvallerimin üzerinde kompozisyonlar kurarken beni en çok etkileyen doğa, hayvanlar ve insanlar oldu. Resimlerimi yaparken onlardan yararlandım. Bir de toplumun yaşantısı elbet. En büyük kaynak o.

Bugün çalıştığınız boyutlardan daha büyük ölçülerde çalışmak ister misiniz?

Kompozisyon kurarken her zaman çalıştığım boyutların dışında, daha büyük çalışmak isterdim. Örneğin duvar freskleri, Örgençinye beni çok etkilemiştir.

ÇÖL için Bir Önsöz Denemesi

«Çölün bir önsöz yazmak istedim. O benim yakında ortağlık çıkacak ilk kitabım. 1958'de başladığı oluyordu. Dört beş yıldır basılmayı deneydim. Basılmadığı için yazdım. Kirik sekiye sayfadan almış dört sayfaya çıktı. Birçok şiir vardı, birçok şiir çıktı. Bazı şiirlerde bazı satırları aldım, yerlerine yenileri koydum. Şimdi bile, «keşke şurasını şöyle yapıp öyle mi çıkarıyordum» diye düşünüyorum. Kitabın boyasına beklemeli yalnız kitap çıkarmaya olanaklarımız azaldığından değil, biz de benim ince eleştiriyi okuyamadık. Neyse, artık söz verdim, bir başlık bile değiştirmeyeceğim bundan böyle.

«Çöl» aşağı yukarı bin mısralık bir kitap. On yıl kendi kendini yiyerek, kendi kendini çiğneyerek, kendi kendini aynamaya çalışarak büyüdüyü. Tomar tomar yakılmaya sayısız şifirinde keşif kâğıtları bunlar. Bu kitap, serine göre beni yitirdim, yerine göre umutlendirdim, yerine göre içime korku sal-

mış zor günler içinde gelmişti. Bütün geçmişi zorluklar yıkıydı. Okuyanlar, sanırım, bir karamsarlığa dengenlenen bir varınlar umudunu bulacaklar onda. En cerezelli zamanlarımda bana en büyük dostluğu gösteren bu şiirlerim gelecek şiirlerimin karşısına da ayrı bir yer tutacaktır.

Bu şiirler üstüne ben oturup da bir yazı olsun yazmadım bu güne kadar. Bütün sanatçılar gibi ben de kendimi reklam etmekten tiksiniyorum. Bu yazıyı, onları okuyucularla tanışmak daha doğrusu şiirimi okuyucularla tanıştırmak için yazıyorum. Doğrusu, sanatçı ve yapıt değerlendirme ken dillerini konuşanlar için, diktaşın, boğazlarını sanat anlayışlarına güvenemediğim için böyle bir yazı yazmaya, şiirlerime karşı öny yazdım. İlgililer bu yazıyı okuyabilirler.

Şiirlerimin kademi benim kaderime benzer. Biz kendimizi bombos çüllerden derleveyip getirmişizdir. Onlar da, ben de, başkasının bir yürüdüğü yer-

de iki yürümek zorunda olduğumuzu biliyoruz. Onların ve benim dindik ayakta kalmasını sağlayan katli inadımızdır. Gerçekten çok büyük bir arayışta ancak buraya gelebildik. Ortaya pek bir şey koyamamışsak, bunun suçunu çözümlenememiş, katli inadımız için pek yazmışız. Bizim için pek yazmışız. Bizim için pek yazmışız. Bizim için pek yazmışız.

Şiir bir zorunluluk. Onları kendim için yazmadım. Şairlere daha çabuk tutulduğunu kızlar için de yazmadım bu şiirler. Bu şiirler ödevleri, «şükürlerim vardı» karamanlarla sarıt insan gerçeğini bilinin kâğıtları görevliydi. Bunun dışında, yani insana adanmış olmanın dışında hiçbir resmi elbise giymemişlerdir. «Yeni» bulmak için bilmezdim dîmes dalmak istediğim ben özlüktür. İnsan denen şeyi kendimde, kendimi de bütün İnsan'da aramaya çıktım. Üstelik, çöller, yöntemle aramaya çıktım. Gözümle çamurun gözüne gözüne basar gibi,

şairlerle anlamın ortasına ortasına sürdük kendimi.

Dikkatli olmayan bir okur, şiirlerimde sık sık geçen «sen» sözünü okuyulenen bir sevgiliye indirgeyip çıkarabilir, Şiirlerim aşk şiiri değildir. «Benle» başkası arasında ki temel ilişkileri incelemeye çalıştım şiirlerimde. Asıl aşkın kendisidir işte bu. İnsan olma çizgisi bu noktadan başlar. Şiirlerdeki «sen» bütün bir Varlık'la karşılaman, yani bütün insanları, bütün yapıtları, bütün sevgileri, bütün dargınları, bütün dağları... karşılaman bir kavramdır. Şiirim bütün varlıkların, çirkinliklerin, uçukların ve en çok da kolayın dışındadır. Söyle özetleyebiliriz: «Sen denilen ben denizle dalgalan. Büyük çığlık duyduğun eğer dersin sen benim.» Ben-in kaderinin «sen» den yapıldığı en çok iyi beyandır.

Şiirle meyhane sarhos eğlendirdikleri ortamda hiç değişme çabamız önemizdir.

Anlamsızın Anlamsızlığı

A. AYDIN HATİPOĞLU

nunu yitirmişti» «Ama büsbütün anlamsız düşünilmez» diye fetva veriyor derseniz

SDORT MFHY

Günel Sayın (P.P. 13 Temmuz 1958)
Abtde hğkmpoş noşjklmnb nrtı

İ. Berk (P.P. Ekim 1957) biçimindeki mısralar büsbütün anlamsız oluyordular. Kısaca tamamen yöntemsiz ve gelişmelerle dolu sav'lar ve yapıtları açıklıyordu ortaya. Muzaffer Erdost 1957 lerde P.P. de çıkan bir yazısında şecaat arzederken «Bilincisz bir gelişme bu» «Bu şiirin doğmasında gerekçeler neydi? Nereye gidecekti? Ne yapacaktı? Belli değildi. Bu gün de belli değil» diyerek adeta övünüyor-du.

İkinci Yeni belli bir dünya görüşünden ve estetik anlayışından hareket etmiyordu (Bu yüzden Cemal Süreyya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan adları yanayana yer alıyordu bu hareketin başlangıcında. Oysa bu gün beraber viza çıktığı arkadaşlarımız sağ gösterip sol vurarak ya da Attilâ İlhan'ın de-

ymiyile iki ata birden oynayarak kontpiede bırakan Cemal Süreyya ayrıca değerlendirilmeye hak kazanmış. Sezai Karakoç faşist cepheye yerini almış, Ece Ayhan ise önemsiz ve gerekiciz bir düzeyde karar kıl-mıştır.) bu yüzden güya gelecek şiir mantığına ve alışılmış biçimlere başkaldırma «edebiyatı» ile ortaya atılan bu ithal mal şiiri getirenler, gayrimillî tutumlarına uygun olarak, ithal mal biçimler karşısında bu «devrimciliği» bir yana bırakıyorlardı. Örneğin T. Uyar, Ö. İnce, A. Atay, S. Başçıl, A. Meriçelli, K. Özer gibi imzalar sonnet biçimini harfiyen uygulayan kâğıtlar kuruyorlardı. Bu yüzden, 23 Haziran 1957 günlü PP de baş köşede şiiri yayınlanan Tuncay Tolungü'e 20 Temmuz 1958 günlü PP de en aşağılayıcı bir deşile saldırıyordu. Bu böyle olduğuna, yani belli bir düşünüş ve estetik anlayışıyla temellendirildiğine göre İkinci Yeni bir akım değil olsa olsa bir moda olarak doğmuş ve gündelik süksesini yaparak geçip gitmiştir.

Aşlında ikinci yeni diye söylenip duran hareket bir ikinci takım ya da B, Ç, D takımları hareketi nitelindedir. Aradan on yıl geçmeden nereye kalkı-bolmuşlardı bu sorumsuz heveskârlar. Kim kalmıştır Yusuf Gür, Ali Çulha, Erşun Korkut, Gökâlp Erturan, Güran Tatlı-

oğlu, Alim Atay, Asena G., Şükrü Üstün v.b. imzalandı bu güne. Onlar silinip gitmiştir ama bu sorumsuzluk alanında şimdi yeni heveskârlar boy göstermekte çalm satmaktadır. Yazık olmuştur. Yazık olacaktır. Çünkü felsefesi ve estetiği «kardam gelecek bir şiir» ancak bir takım değerleri, kabiliyetleri bozmuş, ezer ufular. Çünl-şürde yenileşme heyşeyden önce kültürlü işidir, bilinc işidir. Siir bir şey söylemez, bir şey anlatmaz ilkesinden yola çıkan birçok ikinci takım insanı sadece biçimde sözcüklerin sıralanışını dile ve akla aykırı hale getirmekle yenilik yaptığını sanmıştır. Böylece en önemli araçları olan değiştirimi ve karıştırmaları bir yerde şiirin amacı haline getirilmiştir.

İkinci yeninin A takımı diye anılanların ise birinci yeni hareketi sırasında en önde olamamanın sancısını duyan başarısız ozanlar ya da bir kısmı ciddi sinir tedavilerine tabi tutulmuş ve tutulmuş tuzu kuruluş olduğunu belirtmek yeter sanırım. Yani bu türlü kişilerin ortaya koydukları yapıtlar özellikle psikopatolojinin konusuna girer edebiyatın değil. Yalnız işin garibi bu adamların adının tutucu eleştirmecilerce Marksiste çakarılması çalışmasıdır. (Mehmet Kaplan Şiir Habilleri Cilt II) (Ahmet Kabaklı Türk Edebiyatı)

Her neyse hareket noktası

«bensin tatmini de olsa, bunalmı masturbasyonu da olsa ortadaki şeyin biçimsel ölçüsünü belirlemeye çalışmaktaki asıl amaç. Belli bir ölçü olmayan şiirin, doğadan, insandan ve toplumdun koparılması şiirin, boş kâğıp olarak dahi olsa nedir biçimi?»

Soyut, rastlansal, akıldışı, saçma, değiştirim, karıştırım, terimler üzerine, ama yalnız bunların üzerine, bina edilmiş bu zıppe şiirin sahipleri bile bu gün artık ona sahip çıkmazken, onda bir takım değerler vehmetmeye kalkmak öküç altında buzağı aramak gibidir artık.

Zamanında Dost'da Attilâ İlhan, PP de Halis Acarı, Berin Taşan, Yelkenide böyleyiye dürmüşük, ama tarihsel bir yanlış yaşamıştı gene de. Ve beklemişlerdi ki istim arkandan gelsin. İstim beklerken tokat geldi toplumdun. Önce bu şiiri yaratan düzene başkaldırılmaya başlandı. Arkasından paldır küldür hayır küldür de değil tuş diye yıkılıp gitti bir devrin modası.

Ve yazık oldu o kadar kâğıda ve matbaa işçilerinin emeğine.

(*) İkinci Yeni tipi şiirin yapışına «nün öyün metafizik felsefede temellendirilmesi ve bunun açık belirtmesi» bizzet dirizdir bir davranıştır. Ancak akla ve mantığa aykırı düşen düşünce ya imana ya da saçmaya çık-mak zorundadır.

İkinci Yeni'nin Otopsisı

ZÜHTÜ BAYAR

filminin çıktısı, Ümit Yaşar'ın şiir-lerin, Kerime Nadir'e uzukluk ve ba-yalıktık taş okuyan romanların er-kıy başlıklarından aydınlarımızın bir kurtuluş düşüğü gibi karşıladıkları bu politik dönemde birlikte başlar.

Bu oluştun içinde İkinci Yeni'nin bir şiir akımı olarak yeri nedir ?

Yeni politik iktidar çevrelerinde taşı-ra kasabaların burjuva-bezirgin ta-kımı, kapitalizmin sanat yapımına ya-lınc bir tecimel meta durumuna düş-ürme oyununa gelince, küçük burju-ya aydın ve sanatçıları telâşa düşür-ttü. O zamanlar bizde Toplumsal Ger-çekçilik de pek bilinmediğinden, Be-şşen ve gelişen yeni toplumsal ger-çekçilik adına İdano'vari sanat anlayışını da eleştirmek olanamızı bula-madıklarından kendi işlerine kapandı-lar. Kendilerini kendi kapalı bir este-tik sarayına kapayıp, kapılara da ki-

lit üstüne kilit vurduklar. İkinci Yeni'nin koca devresi başlamıştı. Kirk ka-pı şiir saraylarında inceldekçe ince-diler. Kilselere ve buzullarına kadar uzanıp, Rimboud'dan, Mallarm'e den Ar-taud'dun seromlar getirdiler. Dada'cılar-la, gerçek üstücülerle karşıdurdılar. Ve günün birinde (D.P. alın çağını yaparken) gün diye ortaya çıktılar. (Hayalete hesap sorarak) Kâğıt tahtan tarafından şartlandırılmış kü-çük aydın burjuvazi, üretim araçları-nı ellerine tutan büyük burjuvaziye karşı Paris sasmaları ve Klerkegaard seçme-leri ile metafizik bir başkal-dırma yapıyordu. Küçük burjuvazi-nin sanat beşşeninden kâğıtlarına malı, onun sanatın karşıtı olduğıu se-ye, başlığı ile buozmuşluğu karşıyı bayrak açmışlardı. Ne var ki, diyalektik değil, metafizik bir başkaldırıldı bu... Ve «değiştirilmiyen» dünyamız acısını da içinde taşıyordu.

TARİHSEL DURUM

Tarih madde yasalarına uygun ola-rak insan bilincinden bağımsız bir biçimde kimi zaman gelişmelerle ki-mi zaman sıcamaları değişir ve iler-ler. Kişioğlu ancak tarihin gelişim ya-salarını bulup, ona çemen oldukça, tarihin insan bilincine bağlılıından sözülebilir. Sanat olayları, sanat akımları için de böyle söylenebilir. Bir sanat olayının toplumbilimsel çö-zümü yapılmamış onun tarihsel duru-mu, (yani tarihi gelişim içinde top-lumsal ve sınıfsal karakteristikleri) çö-zümlenmemişse; o sanat olayından gerçeğe şahladığına yakın söz etmek olanaksızdır. Bir sanat olayı olarak İkinci Yeni sorulmuşu oldu mu; bu işin önemli bir bölümünün yapıldığı söylenebilir (İkinci Yeni'nin tarihsel niteliği açısından doğrudan doğruya başla-yarak değeri eleştirmiş ve «eleştiril-rinde çoğu zaman toplumdun yararları-ndan da yalıtılmış bırakılmış olan Asım Beşşir'in çalışmalarını ancak isterim burada). Bugün için artık bu yalıtılmış tutulmuş, kesin ve son çözüme varmamak için hiç bir ne-den kalmamıştır ortada. İkinci Yeni, edebiyat tarihi açısından da çağın

doldurmuş, geride kalmıştır. Ne var ki getirdiği eylemin olumlu ve olum-suz yönlere halen sürüp gitmektedir. Onun tarihi içindeki bu geri kalma-lığı, tarihsel bir olay olarak hakkında daha gerçeğe yakın ve nesnel yargı-lar vermeyi kolaylaştıracaktır.

BİLİNCİSZ BİR GELİŞME

İkinci Yeni şiir anlayış kuramla-rının da litraf ettiği gibi bilincisz ve kontrolün yoksun olarak gelişmiştir. Tipki kapitalizmin tarih içinde geliş-mesi gibi. (... çünkü ikinci yeni bir 'vakıma bilincisz geliyordu. Bu şiir işi ararken bulunuyordu. (M. Er-dost, Pazar Postası, 32.1957) Ama çok daha sonraları İkinci Yeni'nin can çek-işme dönmelerinde İkinci Yeni üstü-ne kuramsal araştırmalara ilkelilerin saptanmasına girişildi. Bu işe en çok emeği geçende anlamsız şiirin savun-cusunu İlhan Berk oldu. İkinci Yeni hareketinin gelişmesinde doğrudan doğruya ozanların tümünü de sorum-lu tutmak pek doğu bir davranış ol-maz sanırım. Nasıl bir toplumdun sınıflara bölünmesinden emeçli sınıfın sorunlu tutamazak, Burada İkinci Yeni'yi eleştiren arkadaşlarımızın bir noktada ayrılacağıım, İkinci Yeni büttü

nüyle zorlama, yapıp bir edebiyat anlayış değişikliği. (Şiir analizi demiyorum, çünkü İkinci Yeni'nin artık bugün için olanakları çok gelişmiş ve zenginleşmiştir. Atilla İlhan, Varlık Dergisinde taşlama amacıyla ikinci yeni anlayışına bir öykü bile yazdı, Bak: Varlık, S.6.) Bana göre ikinci yeni, bütün yapıpımları ve zorlamalarını da katılmışına karşın tarihsel bir «varettir» de aynı zamanda. Ekonomi-politika göre nasıl kapitalizm, sosyalizm öncesi bir aşamaya, ikinci yeni de yeni edebiyatımızın kurulması için zorunlu bir aşamadır. Ne var ki, bu aşama evresinde işi hokkabazlığı, taklitçiliği, aşırılıkları, gerekirse biçim cambazlıklarına dökmek de olanaklıdır. Kapitalizmin son aşaması emperyalizmdir ve bu tarihsel olarak bazan tarihin gelişim yasalarını bir başka yönde, insanın birliğine yönünde yürütmesi halinde değişebilir ve sosyalizme geçebilir. İkinci Yeni ise eleştirinin eleştirisi ikesinin yokluğundan kimi yerlerde «şii emperyalizmi» durumuna düşmekten kurtulmadı!

İkinci Yeni'nin kuramsal sözcüklerini yapanlar, ozanların ve eleştirmenlerin tersine «gerici» bir felsefeyle kendilerini bağlamış olmaları kurtulmayacaklardır. Bugün savunduklarının tersini söylemeye başlamış olmalarına karşın, «Çünkü bu «Gelişme» değil, fakat «değişme» dir, kump deyiştirimdir. Bu değişimin diyalektik bir gelişim olduğunu söylemek, savunmak olanaksızdır.

HİÇTEN DOĞAN BİR ŞİİR İNİCE HİÇTİR

İlhan Berk İkinci Yeni'nin ilkelerini açıklayan bir yazısında (Yeni Ufuklar, Salt Şiir, Mayıs/Haziran/1960) S. j. Perse'nin bir sözüne kaplanarak (1) «İkinci Yeni şiir hiçten doğar» diyor.

Perse'inkini bilmeden ama İkinci Yeni'ncilerin büyük bir bölümünün şiiri gerçekten de hiçten doğmuştur. **İnsansızlaştırılmış**, toplumdan soyutlanmış, kanunsuzlaştırılmış ve de te masızlaştırılmış, evet temasızlaştırılmış k... «şii» dir. Bu. Aşağıya aldığım dizelei hiçbir değen doğan şiirin ne olduğunu göstermektedir:

Şimdi bir de «Büyük şiir hiçten doğar» sözünün asıl sahibinin yazdıklarına bakalım:

Her şey yeniden ele alınmalı. Her şey yeniden söylenebilir. Ve bakışın tırpanı açıp gitmeli insanın «bütün var»ından (2)

İlhan Berk'in «hic şiiri» ile Perse'nin «hic şiiri» arasında adanakkılı bir ayırım olsa gerek. Perse'nin şiiri için konusuzlaştırılmış, insansızlaştırılmış hele toplumdan soyutlanmış hiç diye meyiz. Yorumcumun kısırlığı ve yir zeyneliği yapıtı yaratana bağlanmamalı, İkinci Yeni batıdan getirdiklerinin özgülüğünü (örjinalitesini) de koruyamamış, çeşitli nedenler yüzünden getirdiklerini bozmuş, değiştirmiş yozlaştırarak şiirine koymuştur. İkinci Yeni'nin ilkeleri batıdan ithal edilmiş fakat özünün bir gerekliliği olarak ulusal bir bileşimi yapılamamıştır.

RASTLANSI ŞİİR

İkinci Yeni'nin bir başka emekli kuramcısı, **Muzaffer Erdost**, Pazar Postasında yayımladığı bir yazısında şöyle diyor: «Bu şiir; bir şey söyleye, söylediği rastlansızdır. Yani ozan, bir düşüncesi, bir duygusu, bir öykü anlatmak için misra kurmaya gitmez. Kelimeleri arar, onlardan misramı kurar. Ama sonunda şiir gene bir şey söyler.» (Pazar Postası/23 Aralık 1956) Bu açıklama, sanatın bir birlik ve disiplin işi olduğu konusundaki doğru ve yaygın kanaati «rastlansız» sözcüklerle «hiçlemeye» çalıyıyor. Sanat yapımının rastlansız olduğunu savunmakla hayatin rastlansız olduğunu söylemek arasında bir ayırım görüyoruz ben. Çünkü sanat yapımının ödevi hayatı anlamak, açıklamak, çözümlenmek ve eleştirmektir. Yadsamak değil, **yanımsatmak**. Sanat hayatı yadsıyarak, Tam tersi doğrudur. Belki yadsıdığı, karşı olduğu zamanlar olmuştur. Hayat yaşanmaz, insanlar tarafından kabul edilmez olduğu zamanlar, yani hayat, hayat olmaktadır çıp, rastlansız olduğu zamanlar. Ama o zaman da sanat rastlansız bir kinitliğe bürünmez. Eleştirici, yadsıyıcı, düzeltici bir kinitliğe bürünür. Sanat rastlansız olmalı, eleştirilmeli.

Bu rastlantısızlık ikinci Yeni'nin özbenliğinden ileri gelen bir tutumdur. Çünkü ikinci yeni yontmuşdür. Yöntmenin ömadığı yerde de rastlantının bulunmasına şaşmamalıdır.

Rastlantısızlıktan İkinci Yeni'nin ikinci sınıf ozanları dolı bol yararlanırlardı. Bazı şiirleri ile İlhan Berk, Ece Ayhan, Ömer Nida gibi ozanlar rastlantısı başlatıldında tutmuşlar, sıkışıklıkları yerde sık sık buna başvurmuşlardır.

Yine **Muzaffer Erdost** aynı yazıda İkinci Yeni şiirini birşey anlatmadığını, birşey söylemediğini savunmuştur; «Çünkü, bu şiirin amacı birşey söylemek değil, şiir kendisini bulmaktır.» (Pazar Postası - 23 Aralık 1956) Özellikle **Mallarmé** ile **Valery'nin** üstünde çok durdukları **Poeti Pure** (Salt şiir) anlayışının ikinci yeniye yamama abalardır bu. İkinci Yeni'nin başlangıç yıllarında yapılan saçmalıklar ve hokkabazlıklar hoşgöstermek için ileri sürülen bir anlayıştır. Bu anlayış, ayrıca İkinci Yeni içinde de tutarı bir durum göstermiştir.

SORUMLUSUZLUK SORUMLULUKTUR

İkinci Yeni, çağdaşlık savındaydı. Yalnız biçimde değil, öde de bu savındaydı. Ama İkinci Yeni'nin, ötekiyi çeken, değışik ve çağdaş olan bir özü yoktu. Edebiyatı Cedit'e'nin, batıdan yürütüldü koyu bireşicilik, umutsuzluk, romantizm, benmerkeçlilik, aşırı kuşkuçuluk, melankolizm gibi aşınmış ve yıpranmış duygular ve görüşleri biraz daha inceltmiş ve insandılaştırmıştı. O kadar. Bir bütük İkinci Yeni'ci ozan, (Edip Cansever, Cemal Süreyya (3) Ahmet Oktay gibi ozanlar İkinci Yeni'nin ödeki dolı olanaklarını görerek yeni yeni araştırmalara giriştiler. Ne var ki bunlardan şiirini

«marxizm üstüne yaydığını» savunan (Yeni Gerçek, s. 2, s. 4) Edip Cansever marxist felsefeyi temelden karıymadığından «yaydığı» şiirini bir daha toparlamak olanağı bulamadı.

İkinci Yeni, içine alabilirdiye kapalı bir şiirdir. Bu kapalılığın kendilerine hak verdiğini, bundan hoşlandıklarını ozanlar da defalarca açıklamışlardır. Şiirin altını üstüne imgeleşeriz için bir engel saymış ve ondan alabilirdiye uzaklaşmışlardır. İkinci Yeni'ye karşı yayınlanan ilk eleştirilerde bu nokta belirtilmiştir. Sorumsuzluğu gerçek sorumluluk olduğunu savunmuşlardır. (Salt Şiir, İlhan Berk, Mayıs/Haziran 1960) Bu herşeyi yontmuş ve felsefesiş ters çevirme tutkusuna İngiliz romancısı **Georges Orwel** de tutulmuştu hayatın son yıllarında. Bu yüzden 1944 yılı imge romanında «Savaş barıştır, Özgürlük, tutukluluktur» gibi saçma ters çevirilerde bulundu. Diyalektik hazım sızıldığında başka bir şey değildi bu. 1960 Mayıs dönüşümünden sonra Bir bütük İkinci Yeni ozan da marxisteye heves etti. Yeni ozan **Minsk'leri** türetti. (4) Toplumculuğu kimseye bırakmayan ozanlar bu kez de ağıktan açığa marxist olduklarını söylemeye başladılar. Ne var ki bu «ikinci yeni marxist» ozanlar, marxinismin birinci ilkesini, **kuram ile pratğin birlikteliği** ilkesini unuttular. Böylece ortaya halk aşklarını alkışlayan, fakat kendi yazdıklarını kendisi de anlamayan gülünç toplumcu ozan tıpları çıkmaya başladı. İkinci Yeni'nin toplumculuğu bugüne değin edebiyatımızda üfürülmüş en büyük renkli balonlardan biridir. Çünkü İkinci Yeni'nin özü toplumculuğu karşı ve onun dışındadır. Öndükünce yüzünün mistik romantizminin kabullarını taşıyan bir bir sanatın üslub hiç zaman toplumuçü anı anlamıyacak, ona çağdaş olmaya yarayan biçimsel bir araç gözüyle bakacaktır.

İnsanın ve toplumun bölünmüşlüğü'nü edebiyatta en çok uykataya görür İkinci Yeni... Gidersek bunu da aşar, şiiri **insansızlaştırıyor**, tarih ve toplum dışına atar. Bu eylemiyle edebiyatımızda Edebiyatı Cedit'e döneminin başlatıldığı yozlaşma ve benliğini yitirme işlevini daha da ileri götürerek **özümüz romantizmi**, pesimizmi, benmerkeçliliği ve nihilizmi kendine çıkış noktası olarak seçer. Ög-

rencilerin, İkinci Yeni ozanlar için «Bilinçli alkole yamışız ozanlar,» demesi boşuna değildir. Ama İkinci Yeni, bu nitelikleri **Sartre'den Camus'den Heidegger'den, Kierkegaard'dan Freud'dan** alıntılarla yenilenmiş, çağdaşlaştırılmıştır. Çalısmaktan şaşırdır durmaz.

İkinci Yeni'nin biçim araştırmaları ve denemeleri bu pasif özün, temanın biçimlendiği ve etkilediği bir **değişimdir**. Duruktur bu dış biçim. Dizelei başlıbaşına devingen ve dinamik görünmesine karşın bütünüyle bir ikinci yeni şiiri, duragan, statiktir. Özün gerektirdiği aşırı, öküşüz soyutlama ilkesi, çoğu zaman ikinci yeni ozanı dize değil, sözcük imgesi kurmaya zorlar. Böylece şiirde «Lahana» ve «turu» sözcükleri, «balık» ve «aşk» sözcükleri yanına gelirler.

İKİNCİ YENİ'NİN BİÇİM NİTELİKLERİ

İkinci Yeni şiir akımı, ödeki bolunmazları, karşılığı, savrukluğu, olumsuzluğu estetiğin en genel sayılabilecek yasası gereğince, biçimde yansıttı. Atilla İlhan «Anlamsızlıklar Sirküsidayısında (Dost, 1/12/1957) İkinci Yeni şiir akımının tutarız ve yontemsiz bir anlayış olduğunu, bu anlayış içindeki ozanların yazı ve şiirlerinden örnekler alarak açıklıyor. İkinci Yeni'nin batıyımlarını yapmak isteyen İlhan Berk, daha çok anlamsız şiire bağlı olduğunu karşın İkinci Yeni için şu açıklama yapıyor: «Bundan başka anlamsızlık, saçmalık, bireşicilik, kapalılık gibi sözcüklerin bu çağın sözcükleri olduğu artırı herkeşce bütün gerekçelerdir. (Anlamsızlıklar Anlamı, Yeni Ufuklar, Nisan 1962) Berk'e göre çağdaş olmanın gerekliliği budur...»

Abte de hıgınoo no sıklımb csw urty diye yazınca çağdaş olduğunu inanıyor.

Şimdi İkinci Yeni'nin biçim niteliğini kaba çizgileri ile inceleyelim:

DİLİ BOZMA

İkinci Yeni ozanların hemen tümünde de görülen bir nitelikler bu. En genel dilbilgisi kuralları hiç saymıca, sözcükleri heceler halinde böler, bir sözcüğün diğer hecelerini kimi dizeye aktarmak, çağrışımlardan yararlanarak ilgili sözcükleri getirip bir dize içinde yanına koymak, en çok görülen bozmalardır (deformasyonlardır) İkinci Yeni'ci ozanlar bu tutumları

TÜRK SOSYALİSTLERİNİN HAFTALIK DERGİSİ

ANT

Yurt ve dünya olaylarını en seçkin kalemlerden, en gerçekçi şekilde değerlendirmektedir.

ABONE: P.K. 934 — İSTANBUL

İle dil bir nesne olarak da kullanılmak, sözcüklere plastik bir görünüm kazandırmak böylece dilin olanaklarını geliştirerek süveyadın. Bazı ozanlar başarı da kazanmışlardır bu tutumlarında. Ama büyük bir bölümü, amaçsız bir sözcük deformasyonuna girişerek ölçüyü kaçırdılar. O zaman da ortaya sözcük ve imge cembazları, gülünçlükleri çıkmaya başladı. Hete dibiğliği aşunduk edimlerin zamanlarıyla sormusukla oynayan Ece Ayhan, şiirini adamakıllı kanytırdı.

UYDURMA SÖZCÜKLER

İkinci Yeni deformasyonda o denli ileri gitti ki, ortaya hiç bir anlam taşımayan hece ve sözcükler çıkmaya başladı. Sözcüklerimiz de yer almayan bu sözcüklere şiirle uğraşan genç kuşak üstüne çok kötü bir etki yaptı. Genç kuşaklar, şiir yazmaya sözcükle ve imleleyle oynamak, onları rasgele bölemek, yeniden birleştirmek sandılar. Çünkü kimin şiir piyasasından «şirdir» diye sunulan, reklam edilen ve alkışlanan bu maskaralıları.

İkinci Yeni'nin asıl zararı yetmişemik olan genç kuşak ozanlarına olmuştur. Genç ozanlar, yeni şiir yazmaya başlayın, denemeye girişin, daha sanatçı bir kişilik kurmaya olanak bulmadan İkinci Yeni'nin öz ve biçim kaosunun kucağına düşmüşlerdir. Az da olsa bu zehirlenme bugün de sürüp gitmektedir.

«KARŞIKLIKLAR YİĞİNİ»

Bir İkinci Yeni şiir, sanat yapıtında bulunması gereken birlik ve bütünlükten yoksundur. Bu yüzden yazınların çoğu sanat yapıtı niteliği göstermez. Dizele anlatım ya da biçim bakımından genellikle birbirlerine bağlı değildir. Kimi şiirlerde anlamsız beyitler yer alır. Bunların beyitleri sadece biçimsel açıdandır. Yoksa içerik bakımından bir ilişki, bir bağlantı görülmez. Özdeki karşıklıklarla biçimdeki birleşince İkinci Yeni şiir bir «karşıklıklar yığını»; çeşitli şiirlerden derlenmiş dizelerin rasgele sıralanması izlenimini verir.

BİÇİMCİLİK (Formalism)

İkinci Yeni'nin en belirgin özelliği biçimcilik. Yukarıda açıkladığımız bölümlerden de belli olmaktadır. Bu Ne var ki, İkinci Yeni'nin biçimciliği çok daha değişik ve derin bir nedenden ileri gelmektedir. İkinci Yeni ozanlar, sanatlarında oldukları gibi, felsefelerinde, dünya görüşlerinde de biçimciydiler. Hayatı ve insanı de biçimsiz, sabit ve donuk olarak görüyorlardı.

İKİNCİ YENİ'NİN ÖZ NİTELİKLERİ

İkinci Yeni'nin öz niteliklerini şöyle sıralayabiliriz: Anlamsızlık, Şaşkınlık,

Uydurculuk, (İrrasyonelizm) umutsuzluk (pesimizm) sayıklamalar (tehevürler, düşgörmeler) acıplıklar, incelmis bir romantizm ve santimantalizm, benmerkezcilik, (ego santrisme) toplumdun kaçınmak, topluma yadsınmak. Bütün bu niteliklerin belki tümünü birden herhangi bir ikinci yeni şiirde görmek olanaksızdır. Ama bütün bu niteliklerin hiç olmazsa yarısını görmek olanaksızdır.

İkinci Yeni, sanıflara bölünmüş bir toplumdaki emgen sınıfların tarihe çekiliği düşen yazılışması sanatıdır.

O tarihten beri, dısında biraçmaya kalırsın, tarlı oın kendi dıuşına püçürmüştür. İkinci yeni bir yazınsal anlam olarak diyalektik karşısında pek çürüktü. Bazı İkinci Yeni'lerin takındığı diyalektik tavır, aslında mekanik bir evrimcilikten başka bir şey değildir.

Ülkemizde gereksizcülüğün tek temel sebebi olduğuna savlayan İhan Berk (Bak: Milliyet, 28 Ocak 1964) «Aslında büyük şiirin çoğunluk için doğduğuna inanırım ben...» diyor. (Yeni Ufuklar, Nisan 1962) Böyle diyen İhan Berk yazdığı şiirleri kendisi de anlamamaktadır. Anlamı ortadan kaldırmaya çalışan bir ozan, kendi yazdıklarını kendisi de zor anlar. Buna karşılık büyük şiir yazdığı inanır. Ankara'da dailerin zillerini çalıp, «Büyük şiir İhan Berk'in o dairede oturup oturmadığı sarar. «Anlamsızlığın anlamına varılmadıkça, benim yazdığım şiirler çoğunluğa kapalı kalacaktır, ama bu hiç bir zaman çoğunluğa karşı olduğuna göstermiyecektir.» (Yeni Ufuklar, Nisan 1962)

Ozan özne «anlamlığın anlamına» varmalıdır. Bir şiirin özünde tarihsiz ve toplumsız savlarla şiir piyasasında calım anlar bir ozanın özne anlamlığın anlamına varmış olduğundan haklı olarak kuşkulandır. «Bugünün şiiri çoğunluğa saçın anlamsız, karanlık gelyorsa yaşadığın hayatın başka bir yanından gelmiyor bu?» (Yeni yazdın) Geleceğin bu cümleyle, bu çarpık halinden kurtulamaz. Bir kez, «sacın, anlamsız, karanlık olan bugünün şiiri değil, bugünün emgen sınıflarının ince sanata yönelme isteklerinin doğan belli bir bölümünün sapkın şiiridir. Bugünün şiiri içinde, anlamlı olan, saçmalığı da karanlığı karşı olan şiir de vardır. Hem de İhan Berk'in görüşünde olan İkinci Yeni'nin kendisi bir şiirle anlayamadığı ama laımları taşıyan şiirlerdir bunlar. Bu bir, İkinci, yaşadığımız hayatın başka bir yanından gelmiyor bu değil, «yaşadığın hayatın» olması gerekir. İhan Berk kendisi anlamsız bir hayatı yaşayorsa bunu bütün İkinci Yeni'lere mal etmemelidir. Çünkü

doğrusu şöyle olmak gerekir: «Benim şiirim, çoğunluğa saçın, anlamsız karanlık gelyorsa, yaşadığın hayatın başka bir yanından gelmiyor bu.» Anlamsız yaşayan ozanın kendisidir, büyük halk yığınları değil. Savları hiç de küçümsenmeyecek bir bölüm sanatçı pekâlâ anlamlı bir hayat yaşıyorlar ve bunu da sanatlarında yansıtıyorlar. Çağdaş türk şiiri için saçın, anlamsız ve karanlık denemez. Eğer ozan böyle düşünür, çağdaş türk şiirini kendisi sirtinden ibaret görüyor demektir.

BUGÜN NE DİYORLAR KI

Nâzım Hikmet, ülkemizde yeniden yayınlanmaya başlanınca, İkinci Yeni'ler birden susup oldular. Bir ozan, toplamsız ya da politik her hangi bir olay karşısında kendini komusarak değil, şiir yaparak dışlıyor. Nâzım Hikmet yayınlanmaya başladığından beri İkinci Yeni'ler de işi gevezelikte düktüler. Çok iyi saptandığı gibi, 1967 yılı içinde bir tek İkinci Yeni kitap yayımlanmadı. Bir çoğu da İkinci Yeni ilkelerden ayrıldı. İkinci Yeni'nin balonu patlatmıştı. Memet Fuat'a göre Nâzım Hikmet Orhan Veli kuşğundan çok, İkinci Yeni kuşak anlamsız. İkinci Yeni'ler kendilerini Nâzım Hikmet'e çok «yakın» bulmuşlardı. Bakalım nasıl anlamlar, nasıl yakın bulmuşlar?

«Tekniği bu yüzden ilkel, bu yüzden savraktır birde. Nâzım'ın şiir tekniği, bir takım aşırıklar, bile bile yapılan ilk abartımlar dıuşında, çok olagandır, ikeldir.» (Turgut Uyar, Papirüs, S 16 s. 61) İşte böyle karşı olarsak, onun sanatını küçümsüyecek, büyük şiir demekten kaçınarak...

Bence İkinci Yeni'ler kendi çizgilerinde bilinçlenerek Marxist sanata karşı kesin tavırların almışlardır. Ne var ki bu kesin tavırların kesin bir biçimde ortaya koyamamaktadırlar. Sağda solda şiirleri şiir üstü kapalı gevezelikle, dolambacı yollarından ilerliciliğin saçığı eleştiriyor yolluyorlar.

Anı Dergisinin 67 nın ilk yazında yaptığı açığı ortaduna, Ece Ayhan da, Edip Cansever de açılan açığı olmasa da sanat kuramlarında anti-marxist bir tavır takındılar. Her ikisi de marxizme bonuk çalıyolar. «Ece, «Hayalete varılmıyacaktır» diyor. Hani hayalete bu? «İhtiyar Avrupa'sı dolansın hayaleti mi? O hayalete varılmak için belli bir yöntem, metafizik olmanın bir felsefe gerekir. İkinci Yeni'nin kendisi o hayalete tarafından çıkan yazılmıyıyor.

Edip de «Kapitali anlamak için başka kitaplara başvuruların, şiire yazılmamak için esna beklemesinin» biçiminde bir açıklama yapmış. Ne Edip Cansever bir Karl Marx'ın ne

de «Vercekinli Karanfil» bir «Kapital... Kapitali incelemek, bilimsel bir çalışmanın, hem de orta bir aydın okuyucunun iki yılını yivecek laboratuvarlı, kitaplıklar bir çalışması gerektirir. Bu çalışmanın sonunda da insan ve toplum tarihinin genel gelişime yaları öğrenilir. Bu çalışması ceke-memelik, küskançlık neden? Türk aydın ve Edip Cansever gibi ozanların içkinin yıllar yılı bu tür çalışmaları yolsunulduğundan gelmiyor mu biraz da? Evet, içinde bulunduğumuz su yıllarda sanatı, şiiri biraz ihmal ettik. Ama sanatı, şiiri nitelikleriyle küünden kavrayacak olumlu bir dünya görüşünden de yoksunduk. Ne ozanlar sirtinden temelden bir kavrayışa ya zabilirden, ne de bizler onları temelden bir kavrayışa çözümlüyebildik. Her iki yöne düşen de sındı oturup, doğay, toplumu ve tarihi çözümlemek ve anlamak için ekonomi-politik toplumbilim ve fizik okunması, çalışmasıydı. Ben de yazımsal yapıttardan çok, toplumsal bilimsel yapıtlar okuyorum su yıllarda. Ama silahlıdırız zaman sanata tekrar dönceğiz. Hem de eksiksiz olarak. O zaman şiir de sanat da «gerekliliğini» duyuracak bizlere. O zaman sanatı gökyüzündeki fildişi tabakından indirip grev yapan fabrikaların tezgahlarına, yeni ve yapın tabına oturtacağız.

(1) Un grand poème ne de rien, fait de rien/Büyük bir şiir hiçten doğar, hiçten meydana gelir.

(2) Gereksizlik Açısından Saint John Perse, s. 12 Yukarı aldığımız dizelerle ilgili Garuday'ın yorumuna ve çevirmenin dipnotuna da ayrıca bakalım...

(3) Cemal Süreya, bütün şiirleriyle İkinci Yeni şiir akımının içinde düşünülmeye. Çoğu şiirlerinde İkinci Yeni'nin dar anlayış çerçevesini kırması bilimselir. O. Hele su şiirleri on İkinci Yeni'lerden iyice uzaklastırıyor.

(4) Marxizm'i, gizlilik (mysticism) bağdaştırılmak isteyen Rus ozan

ZÜHTÜ BAYAR

Bu sayının yazı bakımından çok yüküklü olması yüzünden Asım Beşirel'in İkinci Yeni Bibliyografyası Kitaplar, Dergiler ve olaylar susturmasını yapamam. Gelecek sayılarımız da bu eksikleri gidermek umudu ile Yazın ve Okuyucularımızın özür dileriz.

Y. G.